

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ У 2025/2026 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ: ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ

Н. Гусєва

У 2025/2026 навчальному році продовжується реформа загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), а саме: здійснюється впровадження другого циклу предметного навчання Державного стандарту базової середньої освіти (природнича освітня галузь – біологія, 8 клас). Отже, викладання біології в ЗЗСО України здійснюватиметься відповідно до модельних програм НУШ для 7–9 класів (затверджено МОН України), які передбачають вивчення біології як окремої науки, починаючи з 7 класу.

Модельні програми та новий зміст освіти

У 8 класах викладання біології здійснюватиметься за модельними програмами, перелік яких надано в методичних рекомендаціях Інституту до 2024/2025 навчального року (с. 74, URL: <https://surli.cc/ccrizo>). Ці програми охоплюють 87 годин навчального часу. Акцент зроблено на:

- системному дослідженні біологічних процесів на різних рівнях організації життя; інтеграції знань з інших природничих дисциплін;
- формуванні ключових компетентностей, екологічного мислення й усвідомленні взаємозв'язків у природі;
- розвитку навичок наукового дослідження й експериментування, а також критичного мислення, екологічної свідомості та наукового світогляду.

Для вивчення курсу «Біологія» 8 клас за модельними навчальними програмами розроблено сім нових підручників, перелік яких затверджено наказом МОН України від 24.01.2025 № 98 «Про затвердження переліку підручників для 8 класу закладів загальної середньої освіти, які пройшли апробацію» та яким надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України». Зауважимо на результатах конкурсного відбору по Україні та області (табл. 1).

Головною метою предмета «Біологія» у 8-му класі є ознайомлення учнів із будовою та функціонуванням власного організму, формування в них уявлень про необхідність дбайливого ставлення до

власного здоров'я та здоров'я інших людей як найвищої цінності. Важливо, що окрім лабораторних і практичних робіт, до більшості тем модельних навчальних програм підготовлено дослідницькі практикуми, які містять само- та взаємостереження за особливостями морфологічної будови організму людини та процесами життєдіяльності. Таким чином, учителі біології під час викладання цього розділу модельної навчальної програми мають можливість використовувати дослідницькі методи навчання. Проте, крім означеного, край важливо використовувати й метод моделювання.

Таблиця 1

Результати конкурсного відбору підручників «Біологія»: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти для вивчення предмета «Біологія». 8 клас за модельними навчальними програмами по Україні та області

№	Автори	Результати конкурсного відбору	
		по Україні	в Запорізькій області
1	П. Г. Балан, О. Г. Козленко, О. М. Кулініч, Л. П. Юрченко, Л. І. Остапченко	26 4193	5 007
2	О. В. Тагліна, А. М. Самойлов, О. М. Утєвська, Л. В. Довгаль	55 219	2 291
3	В. І. Соболев	43 307	1 842
4	К. М. Задорожний, Г. В. Ягенська, О. А. Павленко, В. В. Додь	44 117	916
5	О. А. Андерсон, А. О. Чернінський, М. А. Вихренко, А. О. Андерсон	11 413	115
6	Н. Й. Міщук, Г. Я. Жирська, А. В. Степанюк, Л. С. Барна	5 417	28
7	Л. В. Горобець, Н. В. Кокар, І. В. Кравець, Г. П. Лойош, О. Я. Глодан	12 792	0

Більш того, українські видавництва пропонують готові навчально-методичні комплекти: презентації, тести, календарно-тематичні плани для 8 класу. Повну інформацію можна знайти за покликаннями:

«Гене́за» (URL: <https://geneza.ua/>), «Ранок» URL: <https://www.ranok.com.ua>), видавничий дім «Освіта» (URL: <http://www.osvita-dim.com.ua>), «Абетка» (URL: <https://surl.li/oikpva>),

«Астон» (URL: <https://aston.te.ua/metodychna-pidtrymka/8-klas>), «Школяр» (URL: <https://www.shkolyar.com.ua>).

Інструментарій сучасного уроку біології

Під час організації освітнього процесу важливо звернути увагу на використання активних методів навчання (дискусії, проекти, дослідження), інтеграцію цифрових технологій та онлайн-ресурсів, застосування міжпредметних зв'язків для поглиблення розуміння матеріалу. Своєю чергою, використання інтерактивних матеріалів для уроків біології у 8 класі відповідно до модельних програм НУШ допоможе урізноманітнити заняття, зацікавити учнів і сприяти ліпшому засвоєнню матеріалу.

Серед них актуальними є такі:

LearningApps.org – платформа для створення інтерактивних вправ (кросворди, вікторини, сортування, хмаринки слів тощо). Приклади використання: будова клітини, органи дихання людини, системи органів, URL: learningapps.org;

Genially – платформа для створення інтерактивних презентацій, інфографік і квестів. Приклади використання: створення віртуальної екскурсії по організму людини, URL: genial.ly;

Wordwall.net – онлайн-платформа для створення ігор (вікторини, парні картки, «Правда / Неправда», «Колесо фортуни» тощо); має функцію роздрукування або використання в онлайн-режимі, URL: wordwall.net/uk;

Mozaweb (Mozaik Education) – інтерактивний навчальний застосунок, за допомогою якого можна створювати інтерактивні вправи для навчання (3D-моделі, інтерактивні анімації, відео, симуляції процесів із тематик анатомії, фізіології, клітинних процесів, URL: www.mozaweb.com;

Phet.colorado.edu – сайт проекту PhET, який пропонує інтерактивні симуляції наукових процесів при вивченні фізики, хімії, біології, математики та інших наук, наприклад, транспорт речовин через мембрани клітин, URL: phet.colorado.edu.

Особливості викладання біології у 9–11 класах

Зазначимо, що предмети «Біологія» у 9 класі та «Біологія і екологія» у 10–11 класах ЗЗСО учні вивчатимуть за програмами, перелік яких надано в методичних рекомендаціях до 2024/2025 навчального року, с. 74. <https://surl.li/pbawkc>.

Участь у Всеукраїнській олімпіаді з біології

У цьому році з 2 по 6 квітня у м. Львові відбувся IV (фінальний) етап Всеукраїнської учнівської олімпіади з біології. Після трирічної перерви участь школярів Запорізької області в цьому етапі стала важливим кроком у розвитку їхніх наукових здібностей та підготовці до майбутніх олімпіад. Змагання відбувалися в очному форматі та об'єднали понад 170 учнів 8–11 класів з усіх областей України та міста Києва. Змагання передбачали теоретичні та практичні тури із тем з ботаніки, зоології, мікробіології та інших розділів біології.

Олімпійці продемонстрували ґрунтовні знання з біології, аналітичне мислення, витривалість, наполегливість і справжнє захоплення природничими науками. За результатами олімпіади 68 учнів посіли призові місця. Серед них учениця 11 класу Запорізького багатопрофільного ліцею № 99 Запорізької міської ради Запорізької області Пікулік Софія, яка посіла III місце. У подальшому рекомендуємо звернути увагу на підготовку, яка потребує глибокого знання теорії, логічного мислення, вміння аналізувати факти, а також практичних навичок роботи з мікропрепаратами, гербарієм, рослинними та тваринними об'єктами.

Професійний розвиток учителів біології

Успішна реалізація освітніх реформ неможлива без постійного фахового вдосконалення вчителів, їхньої активності в роботі методичних об'єднань, участі в семінарах, майстер-класах і програмах підвищення професійної майстерності.

Орієнтовне планування засідань методичного об'єднання вчителів біології

У наступному навчальному році рекомендуємо запланувати розгляд таких питань:

Засідання 1. Тема: Актуальні завдання викладання біології у 2025/2026 н. р.

1. Аналізування Державного стандарту базової середньої освіти (НУШ).
2. Особливості викладання біології в 7–9 класах за модельною програмою.
3. Цифрові ресурси для сучасного уроку біології.
4. Планування роботи МО, індивідуальні освітні траєкторії педагогів.

5. Обмін досвідом: «Кейс-урок із застосуванням безкоштовних онлайн-сервісів LearningApps / Genially / Canva» для створення інтерактивних навчальних вправ.

Засідання 2. Тема: Компетентнісний підхід і формувальне оцінювання на уроках біології

1. Як формувати ключові та предметні компетентності на різних етапах уроку.

2. Формувальне оцінювання: приклади завдань, рубрики, рефлексія.

3. Діагностичні інструменти: Google Forms, Classtime, Padlet.

4. Майстерка: «Розроблення компетентнісного завдання з теми „Клітини“ / „Гени“».

5. Методична панорама: огляд нових освітніх платформ (Vseosvita, На Урок, Prometheus).

Засідання 3. Тема: Робота з обдарованими учнями: підготовка до олімпіад, МАН, конкурсів

1. Аналізування типових завдань I–III етапів Всеукраїнської олімпіади з біології.

2. Науково-дослідницькі проєкти МАН: тематика, супровід, супервізія.

3. Форми мотивації талановитих учнів.

4. Презентація досвіду роботи: «Підготовка учня до участі в МАН / олімпіаді».

Засідання 4. Тема: Інтеграція змісту біології з іншими природничими науками

1. Приклади інтеграції біології з хімією, географією, фізикою, екологією.

2. Створення міжпредметних проєктів у 7–9 класах.

3. Формування екологічної компетентності на уроках біології.

4. Воркшоп: «Розроблення інтегрованого STEM-уроку».

5. Тренінг: «Soft skills учителя предметів природничого циклу».

Засідання 5. Тема: Підсумки роботи МО. Самоаналіз і планування професійного розвитку

1. Аналізування результатів ЗНО, НМТ (у 9 класі).

2. Презентація портфоліо педагогів, що атестуються.

3. План підвищення кваліфікації на наступний навчальний рік.

4. Відкриті уроки, квести, кейси, майстер-класи.

5. Виставка-огляд методичних напрацювань педагогів.